

ВІЛ та СНІД: факти і цифри

На сьогодні ВІЛ залишається однією з найсерйозніших проблем охорони здоров'я у світі, особливо у країнах із низьким чи середнім рівнем доходу. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) в минулому році у світі налічувалося 39,9 млн осіб, які живуть із ВІЛ, 1,4 млн з яких – діти. Переважна більшість людей, які живуть із ВІЛ, проживають у країнах з низьким або середнім рівнем доходу. Протягом 2023 року 1,3 млн осіб було інфіковано ВІЛ, а від причин, пов'язаних з ВІЛ-інфекцією, померло загалом 42,3 млн осіб, включаючи 630 000 осіб у 2023 році.

За даними Центру громадського здоров'я МОЗ України Станом на 01.10.2024 року у закладах охорони здоров'я під медичним наглядом перебувало 147 599 людей, які живуть з ВІЛ, що становить 360,0 на 100 000 населення. За даними офіційної реєстрації найвищий рівень поширеності ВІЛ-інфекції на 100 000 населення зареєстрований, як і в попередній період, в Одеській (971,8), Дніпропетровській (938,8), Миколаївській (747,4) областях та у м. Київ (631,0). У порівнянні з 9 місяцями 2023 року диспансерна група по Україні зменшилася на 7,1%, що спостерігається у 16 областях. Більш помітний негативний приріст диспансерної групи в наступних областях: Запорізькій (Тпр-52,4%), Луганській (Тпр-40,4%), Закарпатській (Тпр-16,0%), Київській та Донецькій (Тпр-15,0%). Враховуючи обставини, можна припустити, що диспансерна група буде і далі поступово зменшуватися при досягненні термінів зняття з обліку.

Вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) – це інфекція, яка вражає імунну систему організму. Найпізнішою стадією ВІЛ-інфекції є синдром набутого імунодефіциту (СНІД). Вірус вражає білі клітини крові, що призводить до послаблення імунної системи. Це підвищує ймовірність розвитку таких захворювань, як туберкульоз, інфекційні хвороби та деякі види онкологічних захворювань.

На даний час ВООЗ визначає тяжкий імунодефіцит як порушення, при якому кількість клітин CD4 падає нижче за рівень 200 клітин/мм³, або як третю чи четверту клінічну стадію ВІЛ-інфекції у дорослих та підлітків за класифікацією ВООЗ. Вважають, що всі діти з ВІЛ, віком до 5 років, мають тяжкий імунодефіцит.

Щодо шляхів зараження, то вірус може передаватися через різні рідини організму людей, які живуть із ВІЛ, такі як кров, грудне молоко, сперма та вагінальні виділення. ВІЛ також може передаватися дитині під час вагітності та народження. При звичайних повсякденних контактах, таких як поцілунки, обійми та потискання рук, або при спільному користуванні особистими предметами та вживанні продуктів харчування чи води – передача інфекції не відбувається.

Важливо наголосити, що ВІЛ-позитивні особи з вірусною супресією, які отримують антиретровірусну терапію (АРТ), не передають вірус своїм статевим партнерам. Таким чином, ранній доступ до АРТ та надання підтримки для проведення терапії мають вирішальне значення не тільки для покращення стану здоров'я людей з ВІЛ, але й для запобігання передачі ВІЛ-інфекції.

Симптоматика ВІЛ залежить від стадії інфекції. Протягом кількох перших місяців після інфікування люди з ВІЛ, як правило, найбільш заразні, але багато хто з них ще не знає про свій статус. Протягом перших тижнів після інфікування у деяких людей може не виникати жодних симптомів. В інших може виникати грипоподібне захворювання з такими симптомами, як: лихоманка, головний біль, біль у горлі та висип. Далі інфекція поступово послаблює імунну систему, що може призвести до появи інших ознак та симптомів: збільшення лімфатичних вузлів, втрата ваги, лихоманка, діарея та кашель. При відсутності лікування у людей з ВІЛ-інфекцією можуть розвинути такі тяжкі хвороби, як: туберкульоз, криптококовий менінгіт, тяжкі бактеріальні інфекції, онкологічні захворювання, зокрема лімфоми та саркома Капоші тощо.

До факторів ризику зараження ВІЛ ВООЗ відносить:

- незахищений анальний чи вагінальний секс;
- наявність іншої інфекції, що передається статевим шляхом (ПІСШ), такої як сифіліс, герпес, хламідіоз, гонорея та бактеріальний вагіноз;
- шкідливе вживання алкоголю та вживання наркотиків у контексті сексуальних контактів;
- спільне користування зараженими голками, шприцами та іншим ін'єкційним обладнанням, а також розчинами наркотиків при вживанні ін'єкційних наркотиків;
- небезпечні ін'єкції, переливання крові, пересадки тканин, медичні процедури, що включають нестерильні розрізи або проколювання;
- випадкові травми від уколу голкою, зокрема серед працівників охорони здоров'я.

Ризик ВІЛ-інфікування можна знизити шляхом: використання чоловічих чи жіночих презервативів під час сексу; проходження тестування на ВІЛ та інфекції, що передаються статевим шляхом; здійснення добровільного медичного чоловічого обрізання; участі у програмах зниження шкоди споживачам ін'єкційних наркотиків.

Забезпечення доступу до тестування та АРТ є важливою частиною профілактики ВІЛ-інфекції. Лікарі також можуть надати рекомендації щодо використання лікарських засобів та пристроїв медичного призначення в якості профілактичних заходів, таких як: антиретровірусні препарати (АРВ-препарати), включаючи пероральну ДКП та препарати тривалої дії; вагінальні кільця з дапівіріном; ін'єкційний каботегравір тривалої дії.

Існуючі на сьогоднішній день види антиретровірусної терапії (АРТ) не виліковують ВІЛ-інфекцію, але дозволяють зміцнити імунну систему організму, що допомагає їй боротися з іншими інфекціями. Завдяки розширенню доступу до антиретровірусної терапії (АРТ) сьогодні ВІЛ-інфіковані можуть розраховувати на більш тривале та здорове життя. Крім того, доведено, що АРТ запобігає подальшій передачі ВІЛ. За оцінками ВООЗ, у 2023 році лікування ВІЛ-інфекції отримувало 30,7 млн із 39,9 млн людей, які живуть із ВІЛ.

Окрім того, на даний час досягнуто прогрес в галузі профілактики та елімінації передачі вірусу від матері до дитини, а також у збереженні життя матерів. 2023 р. антиретровірусні препарати (АРВ-препарати) отримували 1,2

млн (84%) вагітних, які живуть із ВІЛ. Згідно останніх даних, які опублікувала ВООЗ, АРТ протидіє розмноженню ВІЛ в організмі, завдяки чому імунні клітини отримують можливість жити довше та забезпечувати захист від інфекцій.

Доступ до послуг з тестування на ВІЛ повинен бути розширений, щоб кожна людина, яка живе з ВІЛ, могла пройти діагностику та отримати лікування або вибрати відповідний та ефективний спосіб профілактики. У сфері тестування на ВІЛ зберігаються прогалини: за оцінками, недиагностованими залишаються 5400000 людей, що живуть з ВІЛ, тобто. 14% ВІЛ-інфікованих.

Як додаткові ефективні методи розширення доступу до тестування на ВІЛ ВООЗ рекомендує самотестування на ВІЛ, тестування партнерів та тестування членів одного соціального кола.